

ս. քննարկելով զիստեղծական առ զը-
րանսն, յորժամ՝ աշխարհեայ զանա-
նորա աստիճանայն, «Վո իմ-
եայ Աստուծոյ, ի Սինայ, ի Գոսիայ բա-
ստաւորոյ ամեն» (1), յառաջ մո-
տաւորեալ կարգի զձեռնանէ նորա և
համարեցի եւ զձեռնան նորա և նա
պիմն, յայնժամ խոյն հրամայեալ
նստել, և եւս ոչ կամեցեալ նստիլ կա-
լաւ ինքն զբաղել իմմէ և նստոյց ի
վերայ Աթոռոյ և ինքն կացեալ կան-
գաւ իրեն լոյս մի կամ երկու՝ նստաւ
և ինքն ընդ ձախմէ իմմէ և սկսաւ
հարցանել նախ զաստուծոյն իմ-
մէ և ապա վասն զանազանից, վասն
Աթոռոյ Էջմիածնի, վասն ընդհանուր
ազգի Հայոց և այլոց և այլոց :

Այլ զի բազումք վկայեալ էին
ինձ թէ որքան հար է խոսեցայց
ընդ կայսեր համառօտութեամբ, զի
ոչ անորժէ նա զերկարութիւն բա-
նից, և չէր ոք ստացեալ բնաւ թէ
օրէնք են զի նախ կայսրն պարտ է
կանաւել ելիլ ինչն նստեալ ինքն և և
կաւորն առ նա, ևս հայեցեալ ի յո-
ժարամիտ առարկութիւնն նորա ընդ-
իս անհամաձայն լսելի եղեւ ինձ
յոյժ քաղցրութեամբ իբրև կէս ժամ
աւելի, ելի նախ ևս ինքն յաթոռոյ
իմմէ. յայնժամ և ինքն յարուցեալ
սկսաւ ի վերայ սանից երկարել զմար-
դասիրական յուսադրութիւն իւր
վասն ամբառնալոյ զսթոն Էջմիածնի
յարժանաւոր գերազանցութիւն, վա-
սն զօրացուցանելոյ զհոգեւորական-
սն Հայոց և վասն ապահովելոյ զա-
մենայն զընտանիսն այն կողմանց կով-
կասոս, և վասն այլոց բազմաց. ի
հատուածին նորա զայնտիկ յուսա-
գրականսն, ևս մերձեալ առ նա
կարգի զձեռն իւր զի համարեցից
և ելից արտաքս, նա չկամեցաւ տալ
զձեռն իւր, յորժամ ևս առայն բարձ-
րածայն, «Կախ մօտեայ մեծ պաճառն-
նիկայ բօժինէ պօղեւք քառ բուկու (2)
յայնժամ ամալ թոյլ ետ, և համարե-
աւ զձեռն և նա զինմ՝ ելի ի սենե-
կէն: Յորժամ և կայսրն խոյն զնայց-
եալ ի մեծ Սարգիս ուր բազմութիւնք
Մինիստրաց և այլոց համահաւաքեալ
սպասէին ինքեան, անցեալ ի միջ
ամենայն բաղմութեանցն զնայ ուղ-
ղակի առ Մինիստրն ներսնային դու-
րոյ և բերկրաբարութեամբ բազ-
մաւ շնորհալոյ լինի նմա յազազս
նորա ընտրելոյն զմեզ ասէ նախ թէ
ի բազում ժամանակաց հետէ այս-
պիսի տխուր աղաւթնայն չեմունեց-
եալ, և զինի ևս թէ «Ժաւ շու 20 իտ
պօտերեալ նապաստանոյ պօղու պրա-
զիսիւղ վայ, մանաստրելոյ Էջմիած-
նայ, ի տօղօ կրայեա» (3): Յայնեալ
էր զնոյնն և այլ ամենայն մինիստ-
րոց և բազմաց համահաւաքելոցն,
և արձակեալ զնոսա զնայեալ էր
առ կայսերուն հին և նմա խօսեցեալ
զնոյնս :

Այն օրինակ ընկալան զմեզ նաեւ
կայսրուն հին, Եղբայրն կայսեր և Կի-
նըն նորա, զորս ի միխթարութիւն
ձեղ համառօտեալ այսպա՛մ, մնամ ձեղ
բարեհայտկամ :

Եղիսկոյստապետ և Կաթո-
ղիկոս ամենայն Հայոց
ՆԵՐՍԷՍ :

Վասն անցելոյ փոշտային հա-
ղիս կարացի գրել այսպա՛մ
1843 ամի գրեկամբերի 13
ի Ս. Բեդեւապուրի :

- (1) Յանուն հօր և որդւոյ և հօգւոյն
սրբոյ ամին :
(2) Որովհետեւ կարելի է ինձ չհամբու-
րել զձեռն օձեղնայն Աստուծոյ :
(3) Ս. Գրքոս որ 20 տարի ի գուր կա-
րուսի օգուտն կառավարութեան, Էջմի-
ածնայ և այն կողմանցն :

* Ունկնդրութիւն :

ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻԱՅԷ ԳՐՈՒՄԻ ՅՕՐՈՒՄԸ
(Ծառ. Կէս Բէ 1616)

Եւսկն տա կողմերը ճանապարհորդող
ազգայններէն մէկը կը պատմէ թէ շատ
զարմացմամբ պաշտօն ստորադի մը ներ-
կայ գտնուէր է, և թէ պատարագէն ետ-
քը ննջեցեղ շարականները լսել է քիչ
շատ տարբերութեամբ Կ. Պօլսէն, բայց
միշտ իմա՛ լատին զգեստով: Աս նոյն
ճանապարհորդը կը պատմէ թէ ետքը տա-
ւանդատունը երթալով եկեղեցական ա-
րարողութեանց զբեմը աչքէ անցեցեր
է, և Գալիսիական ունիթօրաց պատա-
րագամատցներն ու մաշտոցները տեսեր
է: Եւ թէ առ հասարակ պատկերաց վը-
րայ, զվառարարութեամբ Գրիգոր Լուսաւոր-
չին մեծ պատկերին զգեստներուն վրայ
լատինական ուրարը կը տեսնուի, ինչպէս
Սամուելի վարի Մայր եկեղեցւոյն կողմա-
կան խորանին վրայի պատկերին մէջ-
յայտնի է: Եղիսաբեթ Եւսկոյն հայաբաղ-
քին արեւմտեան հիւսիսային գին Հայ
հարուստ տիկնայց աւելոր և ջընաղ եկեղե-
ցի մ'ալ կայ: Երբեք միջ յոյնական վերա-
նկէալ ոճով Հայ արարողութիւններն ու
զբեմը կը տեսնուին: Հարցուցի կըսէ
(նոյն Հայ ճանապարհորդը) թէ հոս ա-
ւանդատուն մէջ հայու պատարագի զգեստ
մը չկայ արդեօք, չէ՞ր գործածէր կայ ք-
սին անանի բոս մի բայց ժամանակ վեր-
նայարկը տարուած է: «Եւ կը խնդրեմ,
բաւա ծերունիք, քահանային մէկը, ասոր վը-
րայ շատ հարցում մի՛ ընէք, մեր Թորոն-
սիլիանայ Արքեպիսկոպոսը չուզեր որ Հայ
զգեստով պատարագը կըսէր, նորէն օր-
թան բան մի՛ հանէք, քարաշէնօս:

Ուստի յայտնի կը տեսնուի որ առե-
նօք այս խնդիրը շարժեր է միջերին,
ու շատ մաքառում ու տախն ու վրայու-
թիւն ըլլալէն ետեւ, Հայ զգեստները ծա-
րելու ծաղկումներ եկեղեցւոյն վերադառ-
նը պահեր են, և ունցէ մաքաղայ ժամա-
նակի մը համար, զու եկեղեցւոյն մէջ դեռ
որ սկսեր են եղեր կիրակի օրերը ուն-
կարէզերէն լեզուաւ Հայ ժողովրդեան
բարոյ տալ: Բայց Սամուելի վարի Մայր ե-
կեղեցւոյն ազգայն գիտուն ծերունի գե-
րայարդելի Քրիստոսիոք Լուսաւորուն մեր
Հայ ազգին անուանի ու արդիւնաւոր քա-
հանայն իր եկեղեցւոյն մէջ թող չէ տը-
ւած առ նորամուտ սովորութիւնը մըտ-
ցընել, անոր համար դեռ միշտ Հայերէն
զատուական լեզուաւ քարոյ կը արուի:
Երբեք թէ Թորոնսիլիանայ Հայ կղերին
մէջ սոյն Գերայարդելոյն օրինակին հե-
տեւ զքանի մը քահանայներ զտնուէին,
որ շատ քիչ են զմարդաբարութեամբ բայց զու-
ցէ զտնուէին ազգին մէջ այնպիսի մտքեր,
որ կարծեն թէ աս յօդուածը զրոյց ա-
ղէկ աղբիւրներէ տեղեկացած չէ, այս ա-
մենայն խորհրդածութիւններն անտեղի
են, և թէ ստոյգ արդիւններէ տեղեկա-
ցած են թէ Թորոնսիլիանայ Հայոց նոր
զեռարարակ սերունդը հայերէն զեռ-
բաւ մ'ալ չը խոսէ, և իրենց բնիկ ազ-
գային լեզուն իրենց անախորժ կը հըն-
չէ, անոր համար չեն ուղիւ հայերէն լսել:
Եւ ինչպէս անտարբեր դատաստան կըտ-
րող անձինք վեր ի վերայ քննադատու-
լով կը համարեն, և Ասիկց ասոր տարի
վերջը ալ հայերէն լեզուն Թորոնսիլիանայ
Հայոց մէջն բոլորովին անհետ պիտ' որ
ըլլայ: Եւ յանցանքը որո՞ւն է. միթէ Թ-
րոնսիլիանայ Հայ զերդաստանաց. ոչ
երբեք, քան երեսուն տարի ի վեր է որ
հոս տեղաց Հայ զերդաստաններն իրենց
չէ թէ միայն ժողովրդապետներէն այլ
նոյն խի վանքերէն խնդրած են որ իրենց
Հայ ուսուցիչներ մատակարարեն: Ասոր
համար տեղ տեղ զլուս գրաւոց ալ սա-
մաներ են, բայց միջոցէ հիմա լսելի ե-
ղած չէ իրենց արդարեւ, իսկ այն լատին
հոգւով զգածեալ ժողովրդապետները՝
որ իրենց կրթութիւնը լատին կղերա-
նոցի մէջ առած են, իրենց ճանապարհու-
թիւն մը սեպած են Հայերէն լեզուն զիտ-
նալը, և իրենց մի միայն զիւրութեանը
միտ դնելով՝ աս մայրենի լեզուն ու ճշգ-
կամաց կամաց անհետ ընելու ջանացած
են: Ասոր համար գերբաստանք չարաչար
զմկամակած են ինչպէս ինձի ալ զանա-
զան առթի մէջ իրենց ցար յայտնեցին
և ի մէջ այլոց՝ ազգային ստացուածները

իրենց սեփականելու համար ըրած ջան-
քերէն և այլն և այլն: Այս օրերս Կ. Պօլսի
Սէնթ Մարիէն քանի մը Հայեր քաղաքս հա-
տան, որոնց հետ խօսակցելով իրենց դա-
ւան կրկնելով նկատմամբ իրենց ժողովր-
դապետներն ըրած անկրօնականութենէն
յայտնեցին:

Ու նէ շատ շատ բաներ գրելու մեր
հասակաց հայաբնակ ժողովրդեան վրայ
բայց ժամանակ չենք, թող յարեալ եւ-
րոպայ վրայ է, և ես այսօր միտքս զրած
եմաւ թող իմ Մեծարդոյ լրագրագե-
տին ձեռքը հասցնել: Թէ որ յօդուածս
համակրութեան զանէ ազգին մէջ* կը
խոստանամ որ ուրիշ անգամ ալ իմ աս
յօդուածիս շարունակութիւնը խրկեմ:

Գրէ՛ք Եւսկոյն

Ս. Գարաշիսար
1874 Նոյ. 9

Խմբագիր,

Անցեալ շաբթու Գարաշիսարի ազգա-
յին ցարակի կորուստ մի ունեցան: Մե-
ծապատիւ Մ. Յակոբ Եւսկոյն Գալուստեան
կնքեց իւր մահկանացուն ի հասակի զը-
րկթի 30 ամաց: Հանգուցեալն իր կենաց
մեծագոյն մասը Ազգին նուիրած, Եւսկոյն
օգտին ծառայած և մեծամեծ զոհողու-
թիւններ ընելով ընդհանուր Գարաշի-
սարացոյ համակրութիւնը զրաւած էր,
որոյ տապաղեց էր ընդհանուրին նորա յու-
զարկաւորութեան տիւրը հանդէսը մեծ
շքով պատուելով Մեծապատիւ Գալուստե-
ան արդարեւ մեծ մարդ մ'էր իւր բնա-
ծիր տաղանդով և կրնամք ըսել թէ՛ ե-
թէ Եւսկոյն կամ ուրիշ քաղաքականացեալ
տեղ մը ծնած լինէր, անհուշաւ մեծամեծ
արանց կարգը կը տեսնուէր, բայց և այն-
պէս իւր կենաց շարունակութեան մէջ
վաճառականութեան ամենացոյցող ճար-
պիւթութեամբ թէ՛ Գալուստեանի թէ՛ ու-
րիշ մեծակայ գաւառաց վաճառական-
ներու զարմանքը զրաւած էր, և ցուէ
մեզ յայտնել թէ՛ հանգուցեալ մեծանուն
Անն ընդ միշտ բաղդին ձեռքը խաղաղիկ
մ'եղած էր: Տեղացոյ առեւտրական սա-
տուղութեան մէջ մշտնջենաւոր անդամ
լինելով իւր բոլոր անդամակցաց և նոյն
խի տեղական կառավարութեան իւրա-
քանչիւր պաշտօնէի համակրութիւնն ու
սէրը զրաւած էր իւր անհամեմատ հան-
ճարով: Արդարեւ Ալիսին Գարաշիսար
մեծ կորուստ մ'ըլլաւ այնու և կրկին
վրայ պատճառեց մեզ նաեւ որ չը կը
ցանք իւր տիւրը յուզարկաւորութեան
ստեղծ պարտաւորացած մեծարանքը ը-
նել նաեւ վարժարանի կողմանէ, զի հան-
գուցեալն հիւանդութիւնը՝ թէ և մահա-
ն թէ՛ սակայն նոյն օրուան համար անյու-
սալի և զրկելով յանկարծադէպ էր և քա-
ղաքիս մէջ տալիս տարւոր սովորութիւնն
է ննջեցեալ մը թողումը վայրկեանաբար
փութացնել:

Խնդրեմ. . . խմբագիր, ներկայիս
անկիւն մը շնորհիւ ձեր պատուական թեր-
թերուն միտք մէջ:

Մնամ յարգանք
Ն. Ս. Շէշմաշեան
Վերամտեալ և անօրէն
Շիւնանեան գիշերօթիկ
վարժարանին

ԿՐԹԵՐԵՐ ԵՂԵՐԵՆԵՆ
ՏՕԲԹԵՐՈՐ ԱՏԱՄԱՐՈՒԹՈՒԹԵԱՆ

Պատիւ ունի իմացնելու յարգոյ
հասարակութեան և իւր յարգելի
յաճախորդաց, որ իւր բնակութիւնը
փոխադրած է Լէհ սօքաղը (Ռու Ռո-
լոնսը) Ն. 9, ուր պիտի ընդունի առա-
ւօտեան ժամը 9էն մինչեւ կէս օր, իսկ
կէս օրէն ետքը ժամը երկու ընէ մին-
չեւ ժամը 6: Ըստ տաճկայ՝ առաւօ-
տուն 2էն մինչեւ 7, կէս օրէն ետքը
9էն մինչեւ 10

* Կրնանք փոփոխանել մեծապատիւ
յօդուածագիրը թէ իւր յօդուածը մեծ
համակրութեամբ կը կարդացուի ամեն
ազգայնէր հայերէն:

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՆ ԵՆ ՏԱՐԵՒՈՐ ՀԻՄՆԵՐՈՒԹԵԱՆՑ
ՅՕՐԱՅԻՒՄ, ԱՏԱՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՆ ՈՅՈՑ
ԿՈՇՏԵՐՈՒՆ

Պ. Գեորգ Լեւաթօրեանց Ռուսիա-
ցի հայ բժիշկը, որ Բեդեւապուրի
ներքին գործոց նախարարութեանէն
վկայական ստացած և խարքովի բը-
ժըշկութեան կարտեական ճանապարհ-
նին անգամ է, այս օրերս Կ. Պօլսի
եկած ըլլալով, պատիւ անձին կը հա-
մարի ծանուցանել Կ. Պօլսի արգոյ
հասարակութեան թէ պատրաստ է
վերայիշեալ հիւանդութիւնները դար-
մանելու Բեդեւապուրի մօտ Ջիւմ-
պիւ վիտոյ թիւ 1 իւր բնակարանը,
ամեն օր ժամ 4էն մինչեւ 7, և ժամ
9էն մինչեւ 12, Յիշեալ հայ բժիշկը
քիչ ժամանակ պիտի կենայ ի Կ. Պո-
լիս:

ԻՆՆԵՆ

Աստիքի շահանէ հոլմայ վէ. քէօ-
միւր անպարը իշին լուղումի օլան
150.000 քը. քէօմիւրին պէհէր 100
քը. քէօի 32 զրուչա օլարաք թալիպի
էօհաէսինտէ օլուպ, թըլինի սանի
րու մինին երկմինի չէհալէսիսի հիւ-
նիւ գարարը գալիսի վերլէհէլին-
տէն ֆիւսթընը թէնդիլի իլէ իմա-
սընա թալիպ օլանլարըն եհվմի մէզ-
քիւրտէ Տարի Շուրայի տաքէրլէ կէ-
մէլէլէլի:

16 Թըլըլինի սանի
Պապը Սէրապէրի

Թօփհանէի ամիրէ իշին Մ. չէհլինտէ
տէն ինիլթէրաւա Եօքչալարա Լօ-
մար ֆապրէրաւըն պիլինի մալի
օլմաք իւղէրէ քնթրաթ օլունուպ
թէլիմ իտէմէտիլի 7500 ֆանթաթ
քօք քէօմիւր իւր միւնաքաւա յէ քօնըւ-
րաք պէհէր քանթաթ 45 զրուչա օլա-
րաք թալիպի էօհաէսինտէ օլուպ թըլ-
րինի սանի րու մինին երկմի պիլինի
վերլէհէլինտէն ֆիւսթընը թէնդիլի
իլէ իմաւընա թալիպ օլանլարըն եհվմի
մէզքիւրտէ Տարը շուրայի տաքէրլէ
կէլէլէլի:

13 Թըլըլինի սանի 1874
Պապը Սէրապէրի:

Գօլմալը սարը թէնէքէ չէրիտ:
քըլէ 109550, իշպու թէնէքէն 30000
քըլէսի հէման թէլիմ օլունուպ իւ-
ղէրէ տիւր Զարֆը տալիլի իշին սարը
թէնէքէ չէրիտ քըլէ 43500: Զարֆը
խորիսի իշին սարը թէնէքէ չէրիտ,
քըլէ 60550, իշպու թէնէքէն 5000
քըլէսի հէման թէլիմ օլունուպ իւ-
ղէրէ տիւր:

Եիւ. քիւր. քիւր. իշին սարը թէնէքէ չէ-
րիտ, քըլէ 31600: Ուրաք իշին սարը
թէնէքէ չէրիտ քըլէ 14100: Թապ-
լալըք ահէն չէրիտ, քըլէ 120900:
Քալիսիալըք նուհա չէրիտ քըլէ 12-
600:

Թօփհանէի ամիրէ իշին լուղումի օլուպ
միւլալիտարը զըմինտէ միւնաքաւա-
յէ գօնըրան պալաւա մուրաքաւ եհ-
տի քալէմ սարը թէնէքէ վէ ահէն վէ
նուհա չէրիտէրին պիլիլիլի իւղէրի-
նէ պէհէր քըլէսի 20 զրուչա օլարաք
թալիպի էօհաէսինտէ օլուպ թըլըլինի
սանի րու մինին օնտօրա զընճու սա-
լը կիւնիւ գարարը գալիսի վերլէ-
հէլինտէն ֆիւսթընը թէնդիլի իլէ ի-
մա իմմէլէ թալիպ օլանլարըն եհվմի
մէզքիւրտէ Տարը շուրայի տաքէրլէ
կէլէլէլի:

13 Թըլըլինի սանի 1874:
Պապը Սէրապէրի

Վ. Ռ. ՍՈՒԼԱՆ